

Andrzej Nowicki

"Pan zmartwychwstał i żyje : zarys teologii rezurekcyjnej", Marian Rusecki, Warszawa 2006 : [recenzja]

Wrocławski Przegląd Teologiczny 14/2, 302-306

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ten faktograficzny element rekomendowanej książki jest niezwykle ważny i nie mniej wartościowy niż opis i komentarz napisany przez samego Autora. Słusznie bowiem ks. prof. A. Kubiś uznał za konieczne opublikowanie wielu cennych dokumentów, które zamieszczone zostały w *Aneksach*, przede wszystkim po każdym rozdziale. Wiele z nich nie mogło ukazać się drukiem w czasach działalności cenzury. Nie można także przeoczyć tekstów źródłowych ze zbioru, dołączonego po *Postłowiu* (s. 415-419) jako *Dokumenty uzupełniające* (s. 426-475). Dopełniają one tę wiedzę, do której także kierują czytelnika przypisy powołujące się na protokoły z posiedzeń Rady Wydziału, odsyłające do licznych prywatnych archiwów, publikowanych artykułów czy książek. Rolę dobrego przewodnika spełnia w tym względzie *Spis aneksów* (s. 477-484) i *Bibliografia* (s. 489-502). Mam nadzieję, że wskazaną drogą pójść kolejni badacze zainspirowani do dalszych dociekań szczegółowych nad najnowszymi dziejami polskiej teologii, której znakomity pierwszy tom, rzetelnie i obiektywnie udokumentowany, został napisany nie tyle przez historyka, ale jest dziełem teologa fundamentalisty. Wiele kart z tej historii jest jeszcze do odkrycia.

W końcowym słowie Autor zaznacza, że trudząc się przy pisaniu tej rozprawy, chce „spłacić dług, jaki zaciągnął względem swojej Alma Mater” (s. 419). Lecz nie sposób nie zauważyć, wnikliwie analizując dzieło, że chodziło także o wyraz hołdu, jaki składa kard. K. Wojtyła – Janowi Pawłowi II. Świadczą o tym między innymi nieliczne wzmianki odnotowane niejako przy okazji prezentowania biegu zasadniczego nurtu spraw, trafnie charakteryzujące współpracę krakowskiego środowiska teologicznego tworzonego wokół Biskupa Krakowa, który nie pozwolił najpierw sobie, by zaniedbać cokolwiek, co miałoby mieć znaczenie dla realizowania powziętego zadania, jakim było doprowadzenie do powstania uczelni kościelnych, zrównanych w swoich prawach z uczelniami państwowymi. W takiej atmosferze szanowania kompetencji, zlecenia obowiązków i wzajemnego zaufania mogło ono wzrastać, nabierać doświadczenia, krzepnąć wewnątrz, pracując przy tym wspólnie z nieodpartym zamiarem zrealizowania śmiałej i dalekosiężnej wizji służącej sprawie stanowiącej o obliczu intelektualnym Kościoła w Polsce.

ks. Andrzej Nowicki

Ks. Marian Rusecki, *Pan zmartwychwstał i żyje. Zarys teologii rezurekcyjnej*, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 2006, ss. 284

W istotę chrześcijańskiego wyznania wiary wpisuje się zasadnicza prawda o wyjątkowym wydarzeniu paschalnym, jakim jest zmartwychwstanie, które dało istotnie ważny impuls życia pierwotnej wspólnoty Kościoła i odtąd najgłębiej uzasadnia i motywuje religijne przekonania chrześcijan. Znaczenie tego faktu,

potwierzonego w rozmaity sposób przez świadectwo biblijne, trafnie i zarazem dogłębnie próbował wyrazić jako jeden z pierwszych Paweł Apostoł, kiedy uznał, iż w religijnej polemice, gdy stawką stają się elementarne problemy dotyczące egzystencji człowieka, wolno i należy na szali postawić – nie ryzykując bynajmniej ani sensu pracy apostołskiej, ani też wiary człowieka – właśnie zmartwychwstanie Jezusa, który nie skończył przecież swojej działalności wraz ze śmiercią na krzyżu, ale w dalszym ciągu żyje we wspólnocie tego ludu, który postanowił ukształtować i zbawić. Chrześcijaństwo przychodzi bowiem do każdego człowieka z tą prawdą jako najszybciej zasymilowaną przez pierwotny Kościół, bo ona stanowi zasadniczy motyw wiary i znak tożsamości wspólnoty trwającej przy orędziu Jezusa Chrystusa. Dlatego też Paweł może retorycznie wołać: „a jeśli Chrystus nie zmartwychwstał, daremne jest nasze nauczanie, próżna jest także nasza wiara...” (1 Kor 15,14), a w ślad za nim chrześcijanie wszystkich czasów będą podejmowali próby dociekania sedna tego, co stanowi oś wiary i rację istnienia Kościoła.

Zagadnienie zmartwychwstania Chrystusa zawsze interesowało przede wszystkim chrześcijan, co nie może budzić zdziwienia, jeśli się zważy na znaczenie, jakie ma rezurekcja dla wspólnoty wierzących. Tej problematyki nie mogła pominąć teologia dogmatyczna, biblistyka, apologetyka i teologia fundamentalna. Ale – trzeba to przyznać – była przedmiotem namysłu i rozmaitych spekulacji także tych, którzy w próbach inspirowanych nade wszystko chęcią zdyskwalifikowania za każdą cenę relacji biblijnych dotyczących zmartwychwstania upatrywali możliwości – jak się im nazbyt optymistycznie wydawało – zakwestionowania wiarygodności boskiej misji Jezusa Chrystusa i istnienia Kościoła. W kontekst trwającego wciąż zainteresowania i debat nie mających końca wpisuje się jako ważna w dyskusji dotyczącej istoty wiary rekomendowana praca, którą sam Autor traktuje jako esej zawierający syntezę współczesnej wiedzy o śmierci i zmartwychwstaniu Jezusa, a także o konsekwencji tego wydarzenia dla rozumienia sensu egzystencji człowieka.

Ks. M. Rusecki – teolog KUL i Przewodniczący Stowarzyszenia Teologów Fundamentalnych w Polsce – od wielu lat bada między innymi zagadnienia chry-stologii apologetycznej. Jego najnowsza publikacja jest cenną próbą uporządkowania całego dotychczasowego dyskursu naukowego, jaki się toczy w związku z problematyką zmartwychwstania, i zaprezentowania jej efektów na rodzimym gruncie, gdzie mimo dużego zapotrzebowania niestety nie posiadamy wciąż takiej nowoczesnej syntezy, jaką dać może tylko teologia fundamentalna. Chodzi bowiem zarówno o ukazanie meandrów a niekiedy także i manowców skomplikowanych debat, jak też przede wszystkim o sprawiedliwą, naukową wycenę osiągniętych wyników i wygłaszanych poglądów. Można to teologiczne zadanie realizować, wskazując na wiarygodnościowy aspekt Zmartwychwstania nie tylko jako zasadniczej podstawy wiary pojedynczego człowieka, ale także samego chrześcijaństwa jako rzeczywistości zbawczej.

Pięć problemowych części tworzy strukturę pracy. Lekturę problematyki zmartwychwstania Autor proponuje rozpocząć od zapoznania się z okolicznościami konfliktogennymi, jakie nieuchronnie musiały doprowadzić do rzeczywistej śmierci (rozdz. I, s. 23-86) wpisanej w historyczną posługę Jezusa z Nazaretu. I choć przytoczone w następnej kolejności świadectwa żydowskie i rzymskie o śmierci krzyżowej Jezusa są ogólnie znane, to jednak słusznie trzeba rozpoczynać od szczegółowego ustalenia jej okoliczności, jeśli się chce w dalszym ciągu sensownie mówić o zmartwychstaniu jako przewyciężeniu tego wszystkiego, co śmierć ze sobą niesie. W tej części przedstawiono również interesującą i ważną dla współczesności debatę dotyczącą odpowiedzialności za zabicie Jezusa, wskazując propozycję zapatrywania się na to zagadnienie, które w przeszłości radykalnie dzieliło społeczności religijne żydów i chrześcijan. Cenną i godną szczególnej uwagi na tym tle jest próba rekonstrukcji i uzasadnienia staurologicznej i rezurekcyjnej świadomości Jezusa, bowiem ta problematyka nie tylko wprowadza w sedno zagadnienia, ale pozwala już na wstępie rozumieć istotę całej ziemskiej działalności Jezusa z Nazaretu, która znalazła swoje ostateczne potwierdzenie w Jego śmierci i zmartwychwstaniu.

Historia zagadnienia zapisana jest nielicznymi próbami takiego interpretowania, które miały zanegować rzeczywiste zmartwychwstanie Jezusa Chrystusa, a ich twórcy sądzili, że tłumacząc je w sposób całkowicie naturalistyczny (rozdz. II, s. 85-101), podważają same podstawy chrześcijaństwa i w konsekwencji zminimalizują jego wpływy na losy religijnej społeczności ludzkiej. Autor krytycznie analizuje założenia i wnioski teorii oszustwa, teorii ewolucyjno-mitologicznej, hipotezy letargu i wizji subiektywnej, wykazując, że każda z nich nie tylko mija się w zasadniczej części z przekazami biblijnymi, ale jako zasadniczą wytyczną w postępowaniu przyjmuje założenie ideologiczne bądź filozoficzne, co w konsekwencji nie może prowadzić do obiektywnych wniosków.

Liczne i niezwykle ciekawe natomiast są wysiłki zmierzające do określenia samego pojęcia zmartwychwstania, gdyż powszechnie uważa się, że to właśnie rozumienie warunkuje nie tylko sam problem rozpoznawania tego faktu jako realnego wydarzenia w historii zbawienia, ale – co jest niezwykle ważne z punktu widzenia pragmatyki religijnej – jego uzasadnienia. Śledzenie rozwoju pojęcia zmartwychwstania (rozdz. III, s. 102-141) dokonuje się na tle zmian zachodzących w kwestii rozumienia źródeł biblijnych, ewolucji języka religijnego, postulatów zgłaszanych przez hermeneutykę, w kontekście pluralizmu religijnego i zmian zachodzących w mentalności kształtowanej przez współczesną myśl filozoficzną. Zaprezentowane w tej części koncepcje zmartwychwstania jako reanimacja somatyczna, gloryfikacja duchowa, religioznawcza, prezentystyczno-egzystencjalna, gloryfikacja somatyczna i historiozbawcza, pozwalają przekonać się o skali trudności podejmowanego na terenie teologii zamierzenia poszukiwania sposobu wyrażenia w kategoriach języka tej rzeczywistości, która legła u podstaw wiary chrześcijańskiej.

Wraz z kolejnym rozdziałem, jednym z dwóch najobszerniejszych, w którym mowa o uzasadnieniu faktu zmartwychwstania Jezusa (rozdz. IV, s. 142-208), wkraczamy za Autorem w obszar teologicznego myślenia skoncentrowanego na tym, co stanowi sedno i specyfikę teologii fundamentalnej w interesującej nas sprawie. Chodzi bowiem teraz o przedstawienie argumentów przemawiających na rzecz uwiarygodnienia rzeczywistego zmartwychwstania Jezusa Chrystusa. Wydawać by się mogło, że na pytanie: skąd wiemy, że Chrystus zmartwychwstał, można uzyskać satysfakcjonującą odpowiedź, poprzestając na wymowie faktu pustego grobu i przesłania płynącego z licznych paschalnych chrystofanii, w tym także chrystofanii św. Pawła. I choć ich wymowa zachowuje w dalszym ciągu swoją wartość dowodową w procesie argumentacji na rzecz wiary paschalnej, to jednak trzeba koniecznie badać świadectwa pierwotnego Kościoła, zachowane w licznych formułach wiary i liturgicznych hymnach, a także katechezy paschalne Piotra, Pawła i Szczepana, jako że one właśnie stanowią istotną przesłankę do stwierdzenia, że tylko realny fakt zmartwychwstania mógł przeniknąć jako element składowy, specyficzny i oryginalny zarazem do treści wiary – powszechnie akceptowanej i wyznawanej – i stanowił zarazem jej najgłębsze uzasadnienie w najwcześniejszym okresie kształtowania się chrześcijaństwa.

Ostatni rozdział pracy ks. M. Rusecki postanowił wykorzystać w celu pokazania znaczenia zmartwychwstania dla chrześcijaństwa i ludzkości (rozdz. V, s. 209-260). Zamieszczone tutaj refleksje, dotyczące między innymi nowego spojrzenia na problem powstania Kościoła, Objawienia, działania i obecności Ducha Świętego w świecie i w religiach, pozwalają zapoznać się z rozwojem teologiczno-fundamentalnej myśli, jaki obserwujemy w ostatnich latach. Dopełnieniem tych uwag, a zarazem konsekwencją rezurekcji Chrystusa jest nie tylko wskazanie na zmartwychwstanie człowieka, ale też na jego nieustanne dążenie już tu i teraz do finalnego spełnienia się nie tylko jego samego jako jednostki, lecz obejmujące również całe ziemskie środowisko, jako naturalne miejsce czasowego bytowania, poprzez które człowiek – *homo viator* – przechodzi, będąc w drodze do wyznaczonego i wskazanego przez rezurekcję Jezusa Chrystusa miejsca. Tak więc zmartwychwstanie przepowiadane i przyjmowane jako podstawowa tajemnica wiary chrześcijańskiej, odsłaniająca się przed człowiekiem w rozmaitych znakach, niesie optymistyczne przesłanie nadające sens egzystencji człowieka – gwarancję, że nastanie kiedyś rzeczywiście czas finalnego odnowienia wszystkiego w Bogu.

Tak przemyślana struktura pracy jest bez wątpienia problemowo przejrzysta i ułatwia zapoznawanie się z poruszonymi zagadnieniami, które były w przeszłości wielokrotnie przedmiotem sporów i dyskusji. Autor nie tylko przypomina poglądy zasadniczych uczestników debaty dotyczącej podstawowej prawdy chrześcijaństwa, ale obiektywnie i krytycznie wszystkie ocenia, nie pozostawiając wątpliwości co do własnej koncepcji i akceptowanych przez siebie argumentów na rzecz wiarygodności rezurekcji Jezusa Chrystusa. Trzeba przyznać, że zarówno

forma, jak i treść układają się w spójną całość. Oryginalnych elementów myślenia w stosunku do klasycznie pojmowanej teologii fundamentalnej należy upatrywać – moim zdaniem – szczególnie w końcowych fragmentach pracy, które dowodnie świadczą o wyraźnej inspiracji przejętej od znakomitych współczesnych dogmatyków Cz. Bartnika i W. Hryniewicza. Temu pierwszemu zresztą – „Chrystologowi dziejów” – Autor dedykuje swoją pracę. Warto też zauważyć, że dołączona obszerna bibliografia (s. 264-278) stanowi ważne uzupełnienie czerpania dodatkowych informacji i cenną pomoc dla każdego, kto chciałby w dalszym ciągu pozostawać przy tej problematyce i pogłębiać samodzielnie jej znajomość.

Zaprezentowana w zasadniczych zarysach treściowych publikacja powstała w wyniku wieloletnich badań, studiów i doświadczeń nabytych przez Autora w pracy naukowej i dydaktycznej jako nauczyciela akademickiego. Złożona problematyka śmierci i zmartwychwstania Jezusa doczekała się więc uporządkowanej i krytycznej syntezy w dziele, które jest czymś więcej niż pojemnym esejem przeznaczonym dla szerokiego kręgu czytelników. Jeśli już zgodzić się można na taką klasyfikację rodzaju pisarskiego, to tylko w tym sensie, że widoczny jest wysiłek Autora, aby o sprawach złożonych i trudnych mówić i pisać językiem prostym i komunikatywnym. Ale taka właśnie umiejętność znamionuje mistrza, który stara się być blisko każdego czytelnika zainteresowanego lekturą poważnych publikacji dotyczących egzystencji osoby ludzkiej przeżywanej w duchu wiary we wspólnocie Kościoła. Dobrze jest, gdy ktoś przystępuje do czytania tej wartościowej publikacji już z pewnym zasobem wiedzy, ułatwiającym swobodne poruszanie się w rozważanej problematyce, bowiem wówczas książka spełni swój cel, jakim jest wzbogacenie wiedzy i kształtowanie postawy czytelnika.

ks. Andrzej Nowicki

Zuzanna Grabczak, *Problematyka etyczna patologii ciąży. Studium w świetle współczesnego nauczania Kościoła*, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 2005, ss. 341

W postępie technicznym i w medycynie zaszły niemałe zmiany. Wraz z nimi pojawiły się zagrożenia dla podstawowych dóbr człowieka. Sprzeczności między praktyką lekarską a moralnością stają się obecnie coraz głębsze. Człowiek musi wręcz walczyć z pokusą manipulowania życiem ludzkim. Specyficznym okresem, w którym toczy się walka o życie i zdrowie człowieka, jest ciąża i okres perinatalny. Te okoliczności rodzą dylematy nie tylko natury medycznej, lecz także etycznej. Wiele wypowiedzi dotyczących tzw. kwestii trudnych zawarto już w licznych